

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК: 336.774.3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЛІЗИНГОВИХ ПОСЛУГ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

DOI 10.30838/ P.ES.2224.261218.14.326

Васильєва Т. А., д.е.н.,
Бойко А. О., к.е.н.,
Кіріл'єва А.В.

Сумський державний університет

Стаття присвячена аналізу розвитку вітчизняного ринку лізингових послуг та встановленню чинників, які на нього впливають. Визначені сучасні тенденції взаємодії суб'єктів ринку фінансових послуг України та встановлено, який вплив трансформація фінансових відносин здійснює на обсяг лізингових операцій. Виявлено, що у реаліях сьогодення для підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання необхідністю є використання як традиційних, так і нетрадиційних методів оновлення матеріально-технічної бази та основних фондів підприємств. Встановлено, що саме лізинг виступає такими орендними відносинами, що дозволяють підвищити ефективність використання основних фондів, шляхом об'єднання всіх елементів кредитних, інвестиційних та зовнішньо-торгівельних операцій. Формалізовано основні показники розподілу вартості чинних договорів фінансового лізингу за видами економічної діяльності протягом 2010- 2018 рр. Виділено галузі з найбільш привабливим прогнозом розвитку лізингових послуг в Україні. Досліджені ризики, що притаманні ринку лізингових послуг в Україні та ідентифіковані перспективи його розвитку у разі мінімізації даних ризиків.

Ключові слова: лізинг; ринок лізингових послуг; фінансові відносини; інвестиції; договір фінансового лізингу

UDC: 336.774.3

PROSPECTS OF DOMESTIC LEASING SERVICES MARKET DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF FINANCIAL RELATIONSHIPS IN UKRAINE

DOI 10.30838/ P.ES.2224.261218.14.326

Vasilyeva T., Dr of Econ. Sc.,
Boiko A., Ph.D in Economics,
Kirilieva A.

Sumy State University

The article is devoted to the analysis of the development of the domestic market of leasing services and the determination of the factors affecting it. The modern tendencies

of the interaction of the subjects of the financial services market in Ukraine have been identified and the impact of the transformation of financial relations on the volume of leasing operations has been determined. It has been revealed that in today's realities for the purpose of improving the efficiency of business entities it is necessary to use both traditional and non-traditional methods of updating the material and technical base and fixed assets of enterprises. It is determined that it is leasing that acts as such lease relations, which allows to increase the efficiency of the use of fixed assets by combining all elements of credit, investment, and foreign trade operations. The main indicators of the distribution of the value of valid financial leasing agreements by the types of economic activity during 2010-2018 are formalized. The branches with the most attractive forecast of leasing services development in Ukraine are distinguished. The risks inherent in the leasing services market in Ukraine are investigated and the prospects for its development are identified in case of minimization of these risks.

Keywords: leasing; leasing services market; financial relations; investments; financial leasing agreements

Актуальність проблеми. Останні п'ять років фінансова система України значно змінилась. Трансформація діяльності фінансових посередників та поведінки клієнтів фінансових установ відбулась в наслідок впливу значної кількості ендогенних та екзогенних чинників. Так, до даних факторів впливу можна віднести: втрату численної кількості фінансових установ, які розташовувались на території Автономної Республіки Крим та Донецької і Луганської областей; націоналізацію Приват банку; втрату довіри населення до банків та інших фінансових установ; інтенсифікацію інтернет обслуговування клієнтів фінансових посередників, а також інші фактори. Крім того, в Україні прослідковується загальна політична та економічна кризи, які призводять до нестачі у суб'єктів господарювання власних джерел для необхідного оновлення й формування інноваційно-технологічних засобів, труднощі в отриманні інвестиційно-кредитних коштів та відсутність привабливого інвестиційного клімату на підприємствах.

Таким чином, традиційні проблеми суб'єктів господарювання виникають вже в нових умовах господарювання та розвитку фінансової системи, а також взаємовідносин між учасниками фінансових відносин. Тобто, якщо декілька років тому, підприємства мали змогу акумулювати інвестиційні ресурси за рахунок банківських ресурсів, державної підтримки або додаткових вкладень інвесторів, то в процесі трансформації фінансових відносин в Україні необхідно відновлювати пошук альтернативних фінансових інструментів.

В даних умовах, ринок лізингових послуг набуває змістовно іншого значення. Так, ринок лізингових послуг може виступати дієвим інструментом для нагромадження основного капіталу і відтворювального процесу виробничо-економічного потенціалу підприємств вітчизняної економіки. Нагромадження в такий спосіб капітальних активів формує володіння додатковою продуктивною силою основного капіталу підприємства, формуючи потенціал його стабільного функціонування і передумови економічного зростання.

Саме тому, актуальність статті полягає в тому, що на сьогодні в Україні дуже гостро постає питання вчасного технологічного розвитку підприємств з метою їх стабільної роботи і, як результат, покращення сталого розвитку країни шляхом правомірного використання новітнього обладнання та інших активів, придбаних у лізинг.

Аналіз останніх наукових досліджень. Теоретичні й практичні аспекти розвитку лізингу в Україні розглядають такі вітчизняні науковці, як Внукова Н. [2], Малік М. [8], Міщенко В. [9], Науменкова С. [10], Саблук Р. [22] та інші. Теоретичні основи фінансового лізингу досліджували Урусова З. [25], Галахова В. [23], Смірнова О. [3]. Переваги фінансового лізингу порівняно з іншими джерелами фінансування вивчав Бакалець Р. [1]. В свою чергу, Зайцев В., Парашенко Х., Гудзь О. визначили перспективи розвитку ринку лізингу в Україні [6]. В той же час, зважаючи на трансформацію фінансових відносин, наплив часу, та розвиток нових тенденцій, постає питання доцільності використання лізингових послуг як альтернативного джерела інвестування та дієвого інструменту активізації інвестиційних процесів в умовах постійних змін.

Мета роботи полягає у виявленні перспектив розвитку вітчизняного ринку лізингових послуг в контексті трансформації фінансових відносин в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Недосконала система залучення інвестицій у фінансовий сектор національної економіки України і, як результат, недостатня кількість фінансових ресурсів, потребує визначення певних напрямків розвитку ринку фінансових послуг. Потреба підприємств у реальній та ефективній фінансовій допомозі викликає попит до послуг небанківських кредитних установ таких як лізингові компанії, кредитні спілки та факторингові

компанії. В сучасних умовах економічної діяльності лізинг як фінансова послуга є одним із факторів зростання конкурентоспроможності підприємств, покращення якості послуг, підвищення ефективності виробництва за рахунок придбання нового устаткування. Частка ринку лізингових послуг в Україні знаходиться на відносно стабільному рівні в останні роки за рахунок того, що лізинг виступає інструментом ефективного та необхідного оновлення основних засобів і технологій підприємств [4, 5].

На основі детального розгляду теоретичних засад механізму лізингу, необхідно звернути увагу на його функції. Саме функції лізингу зумовлюють перспективи розвитку вітчизняного ринку лізингових послуг в контексті трансформацій фінансових відносин. Основними функціями лізингу є: виробнича, яка передбачає оперативне розв'язання проблем технічного переоснащення виробництва, забезпечуючи доступ підприємства до нової техніки й технологій; фінансова, завдяки якій можна надавати основні фонди у користування на умовах кредиту, а також використовувати податкові та амортизаційні пільги; збутова, яка має на меті стимулювати просування продукції й сприяти освоєнню нових сегментів ринку.

Лізинг для України поняття не нове, проте, з мінімальним рівнем розповсюдження та обсягом реклами. В Україні основними проблемами розвитку лізингу на державному рівні є відсутність програми його розвитку, недосконалість законодавства та необізнаність населення і підприємців.

Дослідження особливостей розвитку лізингу на корпоративному рівні в Україні показало, що загальноєвропейські тенденції зменшення обсягів лізингу, зростання ціни лізингових послуг і пошук нових фінансових інструментів мають місце й у вітчизняній економічній системі. Одночасно в Україні до специфічних проблем лізингових компаній необхідно віднести: різке зростання заборгованості, яка перевищила термін; закритість доступу до відносно дешевих фінансових ресурсів через встановлення нормативів кредитування в іноземній валюті; складність вилучення предметів лізингу в недобросовісних клієнтів; активізація шахрайства; відмова страхових компаній від виплат тощо.

Проте сучасна специфіка фінансових відносин в Україні, змушує суб'єктів господарювання різних сфер діяльності долучатись до

використання послуг лізингу. Протягом останніх років лізингові підприємства, які змогли зберегти та продовжити свою фінансову діяльність, стають успішними установами, які надають лізингові послуги за більш вибагливих вимог до майбутніх лізингоотримувачів, поглиблюючи при цьому співпрацю з дилерами та постачальниками.

Оцінюючи перспективу розвитку лізингових послуг, проаналізуємо показники ринку лізингових послуг за період з 2010 по 2018 рр. (табл. 1).

Таблиця 1. – Вартість договорів фінансового лізингу в Україні за галузями, 2010-2018 рр., млн. грн

Назва галузі	Рік								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Будівництво	2520,4	2255,4	2077,9	1869	1975,6	1531,2	928,3	1049,5	1205,3
Добувна промисловість	345,9	302,8	1051,8	1520,6	992,3	1746,9	1645	167,1	213,1
Легка промисловість	81,7	88,2	70,3	134,1	129,3	43,1	26,7	8,3	154,5
Машинобудування	148,1	705	210,7	219,9	273,4	326,5	292,3	262,7	21,3
Металургія	336,6	113,8	132,4	43,6	220	121,5	82,1	476	899,1
Сільське господарство	3966,2	4779	7905,5	9416,3	11233,1	6636,4	5654	5503,4	4008,1
Сфера послуг	1526,4	2076,3	2000,9	1350,2	1194,6	984,6	1206,4	1349,2	786,3
Транспорт	18123,3	19285,6	24128,4	48158,6	36642,1	8252,8	7886,4	7220,4	4974,4
Харчова промисловість	415,9	352,7	430	517,3	906,6	534,1	428	303,3	700,7
Хімічна промисловість	87,7	86,6	83,8	70,7	72,1	271,2	127	117,6	70,2
Інші	3177,9	3568,8	3453,2	3827,5	4933,5	5792,2	4811,8	6231,6	4273,9
Всього	30730,1	33614,2	41544,9	67127,8	58572,6	26240,5	23088	22689,1	17306,9

Джерело: складено на основі: [7, 12, 13, 14, 15, 16]

На основі даних наведених в таблиці 1, справедливо зазначити про покращення становлення на ринку лізингових послуг у зв'язку із розширенням видів економічної діяльності де застосовується механізм лізингу. Так, у першому півріччі 2018 року обсяг операцій на ринку фінансового лізингу збільшився, оскільки у першому півріччі 2018 року, в рамках програми очищення даного ринку відбулась ліквідація 18 ненадійних лізингодавців. Це призвело до надання послуг вищої якості та збільшення рівня концентрації на ринку. Одночасно на ринку з'являється все більше і більше нових фінансових установ, що надають лізингові послуги (за даний період зареєстровано 20 компаній). За півроку 2018 року лізингодавцями (335 фінансовими компаніями і 106 юридичними особами) було укладено 4134 договори фінансового лізингу на загальну суму 11,1 млрд грн, що на 93% більше, ніж за аналогічний

період минулого року. В результаті, загальна кількість надання лізингових послуг збільшилась на 15,6%, що дорівнює 26,5 млрд грн.

Таким чином, зазначимо, що провідними галузями, які користуються лізинговими послугами є:

– транспорт, вартість договорів становить 7 054,0 млн. грн., (станом на 30.09.2017 –7 413,7 млн. грн., тобто зменшення на 4,9% (359,7 млн. грн.);

– сільське господарство, вартість договорів становить 6 116,1 млн. грн. (станом на 30.09.2017 –6 474,4 млн. грн., тобто зменшення на 5,5% (358,3 млн. грн.);

– сфера послуг, вартість договорів становить 1 511,5 млн. грн. (станом на 30.09.2017 –1 206,3 млн. грн., тобто зростання на 25,3% (305,2 млн. грн.);

– харчова промисловість, вартість договорів становить 1 467,1 млн. грн. (станом на 30.09.2017 –338,7 млн. грн., тобто зростання на 1 128,4% (333,2 млн. грн.)).

Формалізацію даних тенденцій зображено на рисунках 1 та 2.

Розглянуті галузі мають найбільшу позитивну тенденцію за період 2010-2018 рр. серед інших видів економічної діяльності з точки зору залучення лізингових послуг, що дозволяє їх виділити, як тригери подальшого розвитку ринку лізингових послуг в Україні.

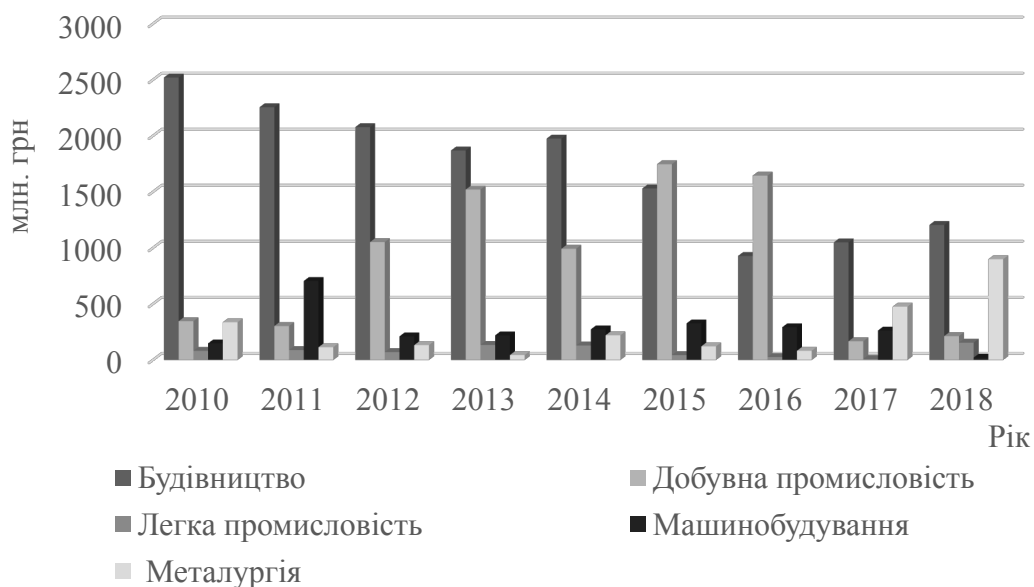

Рис. 1. Розподіл вартості чинних договорів фінансового лізингу за галузями, 2010-2018 рр., млн. грн

Джерело: складено на основі: [7, 12, 13, 14, 15, 16]

Рис. 2. Розподіл вартості чинних договорів фінансового лізингу за галузями, 2010-2018 рр., млн. грн

Джерело: складено на основі: [7, 12, 13, 14, 15, 16].

Узагальнюючи аналітичний огляд ринку лізингових послуг в Україні, зауважимо, що основним споживачем фінансового лізингу є корпоративний сектор, на який припадає 62% договорів і 78% обсягу вартості лізингового майна.

В майбутньому підвищення активності ринку лізингових послуг можна очікувати за рахунок аграрної промисловості та транспорту, які останнім часом демонструють стійкі тенденції до зростання та, відповідно, потребують додаткові інвестиційні ресурси. Паралельно з цим, необхідно зазначити, що подальший розвиток ринку лізингових послуг буде характеризуватись закріпленням позицій за лідерами ринку та розширення їх сфери впливу.

Таким чином, проведемо графічну формалізацію наявних переваг, ризиків та перспектив майбутнього розвитку вітчизняного ринку лізингових послуг в контексті трансформацій фінансових відносин в Україні (рис.3).

Сформована схема відображає наявний стан діяльності лізингодавців та ризиків, які виникають під час надання та отримання лізингових послуг, подолання яких дає змогу прогнозувати подальше зростання вітчизняного ринку лізингових послуг в найближчій час (1-2 роки), тобто, перспективи та напрямки удосконалення. В результаті, можна зазначити, що розвиток лізингових послуг дозволить розширити асортимент лізингових програм, продуктів та послуг, забезпечуючи

додаткові позитивні умови для активного залучення іноземних інвестицій. Саме це вирішить питання про нездатність багатьох підприємств України проводити реконструкцію та модернізацію виробництва за допомогою лізингу.

Рис.3. Аналіз напрямів розвитку ринку лізингових послуг в контексті трансформації фінансових відносин в Україні

Джерело: складено автором

Отже, можливо спрогнозувати два шляхи розвитку ринку лізингових послуг в Україні. Перший – несприятливий, а саме втрата ринком лізингових послуг значної кількості суб'єктів, надання послуг тільки пов'язаним компаніям та подальша стагнація лізингодавців. Другий – сприятливий, який допускає високий рівень доходу на українському ринку лізингових послуг за рахунок розширення фінансової

спроможності суб'єктів господарювання та реалізації державних програм розвитку лізингу.

Висновки. На сучасному етапі розвитку економіки України, яка відбувається під впливом значної кількості внутрішніх та зовнішніх шоків, дуже важливим постає питання про джерела інвестування та надання фінансової допомоги. Дієвим інструментом у системі ефективної діяльності підприємства є лізингові послуги. Ринок лізингу в Україні активно відновлюється після різкого зменшення кількості лізингових угод на 42% у 2015 році. На початку 2017 року кількість нових укладених договорів збільшилася в 2,2 рази, а обсяг усіх договорів сягнув 12,8 млрд грн станом на 1 січня 2018 року. Дане зростання обумовлено появою на ринку потужних лізингових компаній зі значним портфелем наявних послуг та виваженою маркетинговою політикою.

Україна знаходиться в умовах, не сприятливих для повноцінного розвитку лізингу. Це обумовлено сучасним станом законодавчої бази, низьким рівнем обізнаності підприємців про шляхи удосконалення та підвищення діяльності підприємства за допомогою застосування лізингу, а також відсутність податкових стимулів. Не дивлячись на це, є тенденція до розвитку вітчизняного ринку лізингових послуг в контексті трансформації фінансових відносин в Україні, за рахунок якісних та висококваліфікованих лізингових установ.

Згідно з проаналізованими даними, на українському ринку найбільше користуються лізингом дві галузі - транспортна та сільське господарство. Також існують такі галузі в економіці України, які мають великий потенціал для проникнення лізингу, а саме: ІТ, аграрний сектор, медицина (медичне обладнання), дорожнє будівництво, логістика, нерухомість, інфраструктура, переробка відходів, альтернативна та відновлювальна енергетика. Для швидкого розвитку лізингового бізнесу слід розробляти та здійснювати систему організаційно-економічних заходів щодо стимулювання та державної підтримки лізингу в Україні. Це дозволить ефективно використовувати можливості підприємства та залучати зовнішні ресурси для покращення діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бакалець Р. І. Переваги придбання основних засобів за схемою фінансового лізингу. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2010_18/Bakalets.pdf
2. Внукова Н. Н. Сучасний стан економіко-правового регулювання фінансового лізингу в Україні. Лізинг в Україні. 2005. № 3. С. 8–10.

3. Гудзь О.Є. Сучасний вимір становлення та перспектив розвитку лізингових послуг в аграрній сфері. URL: http://agrofin.com.ua/files/gudz_17.pdf
4. Завора Т.М. Перспективні напрями оновлення основних засобів підприємства у системі підвищення його конкурентоспроможності / Т.М. Завора, О.І. Григоришина. Наука і економіка. 2013. № 4 (32). Т. 1. С. 68 – 74.
5. Завора Т.М. Теоретико-методичні засади ефективності використання основних засобів підприємства / Т.М. Завора, О.І. Григоришина. Сталий розвиток економіки. 2014. №2 (24). С. 52 – 57.
6. Зайцев В.О. Проблеми розвитку ринку лізингу в Україні та його поточний стан. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/29750>.
7. Інформація про стан і розвиток фінансових компаній та лізингодавців. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html>
8. Малік М.Й. Вплив соціального капіталу на організацію діяльності сільськогосподарських підприємств / Малік М.Й., Валентинов В.Л., Мацибора Т.В. Економіка АПК. 2005. № 5. С. 105-112
9. Міщенко В. І. Основи лізингу: навч. посіб.; сер. «Бібліотека банкіра» / В. І. Міщенко, О. С. Луб'яницький, Н. Г. Слав'янська. Київ : Знання, 1997. 138 с.
10. Науменкова, С. В. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні. Вісник Національного банку України, 2014, 11, 31–37
11. Переваги та недоліки лізингу. URL: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24656.doc.htm
12. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2010 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2010.pdf
13. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2011 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2011.pdf
14. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2012 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2012-1.pdf
15. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2013 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV%D0%BA%D0%B22013.pdf
16. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2014 рік. URL: <https://www.nfp.gov.ua/files/sector/FK%202014.pdf>
17. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2015 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/FK_2015.pdf

18. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2016 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/OsnPokazn/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2016.pdf
19. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2017 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/OsnPokazn/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf
20. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за 2018 рік. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_III%20kv_2018.pdf
21. Проекти Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). URL: <https://gurt.org.ua/donors/USAID/>
22. Саблук Р. П. Теоретичні аспекти лізингових відносин. Економіка АПК. 2000. № 11. С. 49–57.
23. Смірнова О.О. Особливості лізингового бізнесу в Україні. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer38/77.pdf>.
24. Тенденції розвитку лізингового механізму. URL: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/ecan_2013_12\(1\)_73.pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/ecan_2013_12(1)_73.pdf)
25. Урусова З.П. Особливості вітчизняної практики проведення лізингових операцій у сучасному економічному просторі. URL: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek7-3-2010-PDF/145-149.pdf

REFERENCES:

1. Bakalets R. I. (2010). *Perevahy prydbannya osnovnykh zasobiv za skhemoju finansovoho lizynhu [Benefits of acquisition of fixed assets under the scheme of financial leasing]*. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/2010_18/ [in Ukrainian].
2. Vnukova N. N. (2005). Suchasnyy stan ekonomiko-pravovoho rehulyuvannya finansovoho lizynhu v Ukrayini [Modern state of economic-legal regulation of financial leasing in Ukraine]. *Lizynh v Ukrayini – Leasing in Ukraine*, 3, 8–10 [in Ukrainian].
3. Hudz O. Ye. (n.d.). *Suchasnyy vymir stanovlennya ta perspektyv rozvytku lizynhovyykh posluh v ahrarniy sferi [Modern dimension of formation and prospects of development of leasing services in agrarian sphere]*. Retrieved from: http://agrofin.com.ua/files/gudz_17.pdf [in Ukrainian].
4. Zavora T. M., Hryhoryshyna O. I. (2013). Perspektivni napryamy onovlennya osnovnykh zasobiv pidpryyemstva u systemi pidvyshchennya yoho konkurentospromozhnosti [Perspective directions of renewal of fixed assets of the enterprise in the system of increasing its competitiveness]. *Nauka i ekonomika – Science and Economics*, 4 (32). V. 1, 68 – 74 [in Ukrainian].
5. Zavora T. M., Hryhoryshyna O. I. (2014). Teoretyko-metodychni zasady efektyvnosti vykorystannya osnovnykh zasobiv pidpryyemstva [Theoretical and methodical principles

- of the efficiency of using fixed assets of the enterprise]. *Stalyy rozvytok ekonomiky – Sustainable development of the economy*, 2 (24), 52 – 57 [in Ukrainian].
6. Zaytsev V. O. (n.d.). *Problemy rozvytku rynku lizynhu v Ukrayini ta yoho potochnyy stan [Problems of the development of the leasing market in Ukraine and its current state]*. Retrieved from: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/29750> [in Ukrainian].
 7. (n.d.). *Informatsiya pro stan i rozvytok finansovykh kompaniy ta lizynhodavtsiv [Information on the status and development of financial companies and lessors]*. Retrieved from: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-finansovykh-kompanii-lizynhodavtsiv-ta-lombardiv-Ukrainy.html> [in Ukrainian].
 8. Malik M. Y., Valentynov V. L., Matsybora T. V. (2005). Vplyv sotsial'noho kapitalu na orhanizatsiyu diyal'nosti sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv [Influence of social capital on organization of activity of agricultural enterprises]. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, 5, 105-112 [in Ukrainian].
 9. Mishchenko V. I., Lubyanytskyy O. S., Slavyanska N. H. (1997). *Osnovy lizynhu [Fundamentals of Leasing]*. Kyiv : Znannya [in Ukrainian].
 10. Naumenkova S. V. (2014). Finansova inklyuzyvnist' ta problemy zabezpechennya dostupu naseleण्या do bazovykh finansovykh posluh v Ukrayini [Financial inclusiveness and problems of ensuring access of the population to basic financial services in Ukraine]. *Visnyk Natsional'noho banku Ukrayiny – Bulletin of the National Bank of Ukraine*, 11, 31–37 [in Ukrainian].
 11. (2007). *Perevahy ta nedoliky lizynhu [The advantages and disadvantages of leasing]*. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/21_NIEK_2007/Economics/24656.doc.htm [in Ukrainian].
 12. (2010). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2010 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2010]*. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2010.pdf [in Ukrainian].
 13. (2011). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2011 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2011]*. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2011.pdf [in Ukrainian].
 14. (2012). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2012 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2012]*. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/fk_2012-1.pdf [in Ukrainian].
 15. (2013). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2013 rik [Summary of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2013]*. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_IV%D0%BA%D0%B22013.pdf [in Ukrainian].

16. (2014). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2014 rik [Summary of activities of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2014]*. Retrieved from: <https://www.nfp.gov.ua/files/sekto/FK%202014.pdf> [in Ukrainian].
17. (2015). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2015 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2015]*. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/FK_2015.pdf [in Ukrainian].
18. (2016). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2016 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2016]*. Retrieved from: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/OsnPokazn/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2016.pdf [in Ukrainian].
19. (2017). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2017 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2017]*. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/OsnPokazn/FK_4%20%D0%BA%D0%B2_2017.pdf [in Ukrainian].
20. (2018). *Pidsumky diyal'nosti finansovykh kompaniy, lombardiv ta yurydychnykh osib (lizynhodavtsiv) za 2018 rik [Results of activity of financial companies, pawnshops and legal entities (lessors) for 2018]*. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_III%20kv_2018.pdf [in Ukrainian].
21. (n.d.). *Proekty Ahent-stva SSHA z mizhnarodnoho rozvytku (USAID) [Projects of the United States Agency for International Development (USAID)]*. Retrieved from: <https://gurt.org.ua/donors/USAID/> [in Ukrainian].
22. Sabluk R. P. (2000). *Teoretychni aspekty lizynhovoykh vidnosyn [Theoretical Aspects of Leasing Relations]*. *Ekonomika APK – Economy of agroindustrial complex*, 11, 49–57 [in Ukrainian].
23. Smirnova O. O. (n.d.). *Osoblyvosti lizynhovoho biznesu v Ukrayini [Features of leasing business in Ukraine]*. Retrieved from: http://www.sworld.com.ua/konfer_38/77.pdf [in Ukrainian].
24. (2013). *Tendentsiyi rozvytku lizynhovoho mekhanizmu [Trends in the development of the leasing mechanism]*. Retrieved from: [file:///C:/Users/Asus/Downloads/ecan_2013_12\(1\)_73.pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/ecan_2013_12(1)_73.pdf) [in Ukrainian].
25. Urusova Z. P. (2010). *Osoblyvosti vitchyznyanoi praktyky provedennya lizynhovoykh operatsiy u suchasnomu ekonomichnomu prostori [Features of the domestic practice of leasing operations in the modern economic space]*. Retrieved from: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek7-3-2010-PDF/145-149.pdf [in Ukrainian].